

MEDLEMSBLAD

for

AUSTMARKA

HISTORIELAG

Nr. 17. DESEMBER 1982.

FORORD

Bladet kommer, men mange vil nok mene at innholdet er litt lite variert. Det har de selvfølgelig rett i, men ingen av de som har lovt å sende stoff har gjort det, ennå.

Heller ikke styret eller noen av komiteene har latt høre fra seg, så noe "Nytt fra laget er det ikke denne gangen. Vi får håpe det er aktivitet i laget likevel.

Det er Syver Gylterud som har reddet situasjonen. Han har sendt en kopi av matrikkelen for 1647. Jeg har skrevet en innledning, og plukket ut gårder fra Austmarka. Det er interessant stoff, selv om det ikke er så mange navn med i slike lister.

Fra Syver Gylterud har vi også fått låne noen blad av et emigrantskrift fra 1884. Det var på den tiden at utvandringen nådde store høyder, og en kan regne med at slike skrifter ble studert nøye før den store avgjørelsen ble tatt. Språkkurset er en godbit i seg selv. Disse sidene gjengis forsøksvis i original, dvs. at de er kopiert først, og så skal det trykkes igjen. Det er usikkert hvordan det vil gå, vi får bare håpe det blir leselig.

Ludde Søderlill har før hatt en historie i bladet. Nå tar vi med et dikt som skulle passe bra i disse mørketidene.

Finn Åberg

SKATTEMATRIKKelen 1647.

Gårdene var i eldre tid inndelt i gårdsklasser ved betaling av skatter og avgifter. Fullgårder var øverste klasse, halvgårder og ødegårder (eller kvartgårder) var brøkdeler av satsene for fullgårdene. Rydningsplasser kunne også bli brukt som skattekasse.

Innenfor disse klassene var taksten i huder og skinn. Hud var ku- eller oksehud, skinn var helst kalvskinn, og vanlig omregning var 1 hud = 12 skinn.

Som en ser hadde alle gårdene flere eiere. Det betyddet ikke i praksis at eierpartene var skilt ut i marka, de var ideelle eindomsparter. Brukeren var på den måten delvis selveier, og ofte mest leilending. Brukeren hadde full bruksrett til jorda, og betalte landskyld (jordleie) til de forskjellige eierne, selv sagt i naturalia. Korn og mel var vanligst på Østlandet. Denne ordningen var den dominerende eiendomsform i Norge før krongodssalgene begynte på 1600-tallet.

Bygsel (bøxsell) betyr å leie bort, oftest brukt om jord. Hovedregelen var at den som eide største part i gården hadde bygselrettet alene. Denne retten fikk betydning hvis gården ble ledig, og ble han husvill, kunne leilendingen sies opp, noe som skjedde svært sjeldent i praksis. Større betydning hadde de såkalte bygselsavgifter. Størst var førstebygselen, en avgift leilendingen måtte betale når leieavtale ble inngått. En annen avgift var tredjeårstaken, som måtte betales hvert tredje år.

Fra matrikkelen har jeg plukket ut noen gårder som trolig er fra Austmarka. Vi ser at staten (Cronnen) eier en del, og at

kirken også har noe. Det er morsomt å se skrivemåten, ji betyr i noen steder, bunde er bonde, og paa bonde betyr påboende. Av bygde-boka kan vi se at Lillevold har brukt denne kilden også.

F.Å.

WINGER SOGEN

Fulde gaarder

Wdegaard Gunder - 3 1/2 huder

Cronnen 1 1/2 hud

Arnne Almining 1/2 hud

Ouden Rud 1 hud

Arnne Rambsøenn 1/2 hud

Cronnen raader bøxsell

Fagernis Olle - 3 huder

Cronnen 1 hud

Odt Grasmoe 2 huder

Bunden raader bøxsell

Aaseruud Torbiøn - 3 huder

Cronnen 1 hud

Dj paa bonde bønder 2 huder,

och raader bøxsell

Brydebøl Tosten - 3 1/2 huder 2 schind

Cronnen 1 hud 2 schind

Ahrmne Rambsøen 1/2 hud

Dj paa bonde 2 huder

Cronnen raader bøxsell

Colbiørensrud Ørgen - 3 1/2 huder

Cronnen 1 hud

Sara Danielsdater 2 huder

Medschoug kierche 1/2 hud

Sara Danielsdater raader bøxsell

Østegaard Jens - 3 1/2 huder
Cronnegodtz 1 hud 2 schind
Den paa bonde 2 huder 4 schind,
och raader bøxsell

Halffue gaarder

Solberig Haluor - 1 1/2 hud 2 schind

Medschoug kierche 1 hud

Cronnen 1/2 hud

Bundegodtz 2 schind

Stichtschriftueren raader bøxsell

Hocherud Jlle - 1 1/2 hud

Cronnegodtz 1/2 hud

Bunden 1/2 hud

Wingers presteboll 1/2 hud

Cronnen raader bøxsell

Schullerud Olle - 2 huder

Gunder Wdeg(aa)rd 1 1/2 hud

Cronnegodtz 1/2 hud

Den paa bonde 1/2 hud

Gunder Wdegaard raader bøxsell

Katterud Torbiøn - 1 1/2 hud

Cronnegodtz 1/2 hud

Den paa bonde bunde 1 hud

Cronnen raader bøxsell

Ødde gaarder

Jngelsrud Kierstj - 1 fr. 1/2 hud

Wingers presteboll 1 fr.

Olle Østmoe 4 schind

Cronnen 2 schind

Presteboll raader bøxsell

Gylterud Erich - 1/2 hud

Sara Danielsdater 4 schind

Cronnegodtz 2 schind

Sara Danielsdater raader bøxsell

Lystreiser til Amerika

kalder Bremerliniens Emigranter i sine Breve til Slægt og Venner herhjemme sin Overreise. Disse Breve taler for sig selv.

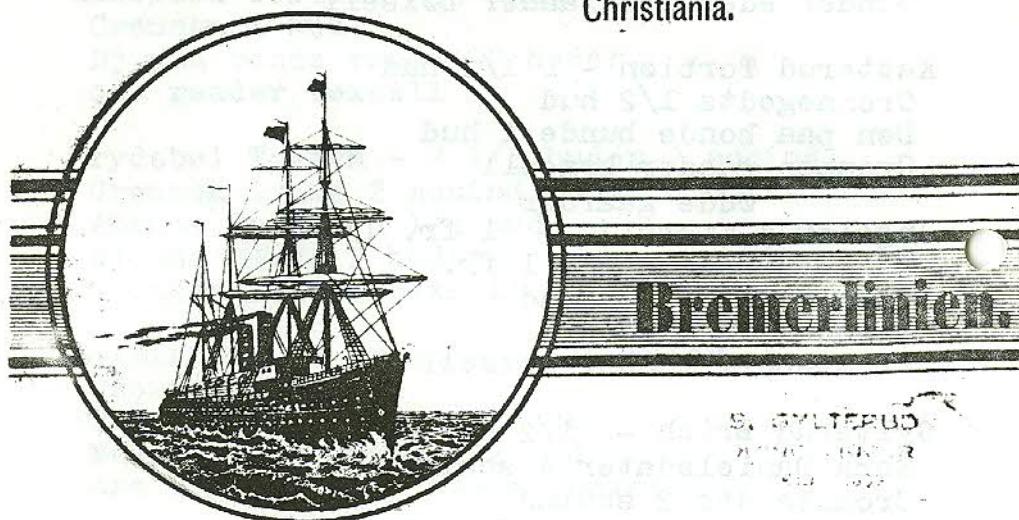
Direkte Göteborg—Newyork-Rute

med maanedlig Afseiling. Forvrigt Expedition hver Lørdag over Hamburg og Bremen. Der gives for Tiden ingen hurtigere eller bekommere Ruter til Amerika.

Mærk! Enhver Passager erholder et Modtagelsesbevis paa ethvert forsvarligt pakket af mærket Stykke Reisegods der overlades i Liniens Varetægt.

Billigste Fratpris ved direkte Henvendelse til

M. A. Kopperud,
II Jernbanetorvet.
Christiania.

TIL ILLUSTRATIONERNE

PAA OMSLAGET.

BUFFALO HUNTING.—BÖFFEL JAGT.

Böflernes Antal har nu aftaget betydtigt de ere ligefrem sjeldne. Deres Græsgange optages nu af Kvæghjorder.

DEER HUNTING.—HJORTE JAGT.

Hjort, Elg Raadyr etc findes næsten i hver Del af Landet.

SALMON FISHING.—LAXEFISKE.

Lax og Örret forekommer i stor Mængde i alle Floder og Søer.

De sex Foto-Lithografi Gravyrer ere indtagne her med ladelse af Herrer CASSELL & Co., London, og Herrer BELDON BROTHERS, Toronto.

De ere tagne fra en Serie ypperlige Billedes udgivne i et udmærket Værk, som kan erholdes i maanedlige Hefter hos Herrer CASSELL & Co., Belle Sauvage Yard, London, E.C., til en Pris af ca Kr. 2.20 per Heste.

Norsk.

Hvad har Du til Hensigt at gjøre derover?

Jeg haaber et eller andet Sted at finde et Marked for mine Værer.

Og hvilke ere Dine Værer?

Et sterkt og sundt Lægeme, et godt Hoved og Lyst til Arbeide.

Men Du behöver sandelig ikke at føre ud af Landet, hvad saa vel tiltrænges herhjemme.

Marketed er overfyldt her; og desuden længes jeg efter at se andre Lande.

Du har kun to Steder at vælge imellem; Manitoba og Ontario er meget gode.

Dersom du ei har Penge til at reise til "Fri grant" I andet i Manitoba reis til Ny Danmark, Sherbrooke, Ottawa, eller Algoma.

Du faar 200 Akres skogland frit i Ontario.

Engelsk.

What do you intend to do there?

I hope to find a market somewhere for my goods.

And which are your goods?

A strong healthy body, a good head, and willingness to work.

But, surely, you need not export what is so much wanted at home.

The market is overstocked here; and besides, I have a longing to see other countries.

You have but few places to choose from; Manitoba and Ontario are very good.

If you have not the money to go to the free grant lands in Manitoba, go to New Denmark, Ottawa, Sherbrooke, or Algoma.

You get 200 acres of woodland *free* in Ontario.

Udtalen.

U'ott du ju intend tu du dær?

Ai hohp to faind æ mahr-ket söm-u'æhr faar mai gudds.

Ænd u'itech ar jur gudds?

Æ strong ænd hell-ti Bod-i, æ gudd hædd, ænd o'll-ingness tu uork.

Bott, sjuhrlí, ju nihd nott eksport u'ott is soh mötsh u'onted set hohm.

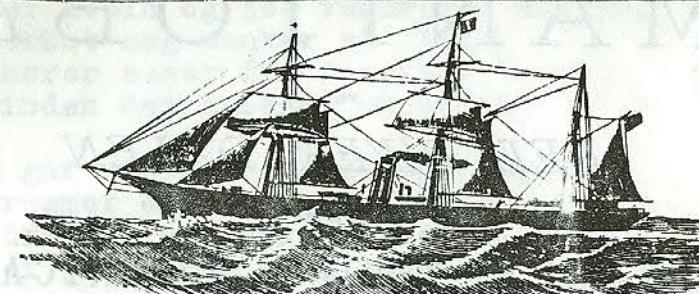
Dhe mahr-ket is ohv'r-stokd hihr? ænd, bisaidz, ai hæv æ long-ing tu si odher kön-tris.

Ju hæv böt-fu plæses tu tsjuhs betuin; Manitoba ænd Ontario ahr verri gud.

If ju hav not the monni tu gaa tu the fri grant lænds in Manitoba gaa tu Nju Denmark, Sherbruuk, Ottawa, or Algoma.

Ju get tu höndred akers ov vuiland fri in Ontario.

BREMERLINIEN

NORDTYSKE LLOYDS.

Gjennemgangsbilletter til alle Steder i Canada og de Forenede Stater udstedes for Befordring med denne Linies keiserlige Postdampskeibe. Skibene ere fra 3000 til 6000 Tons af Drægtighed, af 1ste Klasses Bygning og forsynede med alle Natidens hensigtsmæssigste Indretninger og Bequemmeligheder for Passagerer paa 1ste, 2den og 3die Plads. Expedition foregaar om Vinteren 2 Gange ugentlig og om Sommeren 4 Gange ugentlig fra BREMEN til NEW YORK og BALTIMORE. Tolke ere ansatte i Tyskland, ombord og i Amerika, og disse have at bistaa Liniens Emigranter uden nogen Extraafgift, ligesom ogsaa Doktor og Medicin ombord i ethvert Skib staar til Emigrantens Tjeneste gratis.

Siden Linien begyndte sin Virksomhed, i 1857 har den befordret omkring 1 Million Passagerer, og det beviser tilstrækkelig den Tillid dette Selskab har til sine Dampskeibes Soliditet, saavelsom til sine Kapteiners Duelighed, at det ikke alene er sine egne Assurandører, men ogsaa modtager Forsikringer paa det med dem befordrede Fragt- og Reisegods.

Fragterne ere altid de laveste. Fragtforuskud Kr. 30 sikrer Plads; dette Forkud afregnes ved Billettens Kjöb.

Liniens Hovedagenturer i Norge samt deres Expeditionsdage ere:

Hr. ~~STANGE~~, Christiansand ...Søndag, Onsdag, Thorsdag, og Fredag.

.. NICOLAY STANGE, StavangerOnsdag og Fredag.

.. LUDVIG LÜTKEN, BergenOnsdag og Fredag.

BREMERLINIENS GENERALAGENTUR

(NORDTYSKE LLOYD,)

Jernbanetorvet 11, CHRISTIANIA.

Expeditionsdage, Thorsdag og Lørdage

MANITOBA

VED

RED RIVER DALEN

I DET STORE

NORDVESTLIGE AMERICA

HVOR HENIMOD

.200 MILLIONER ACRES

AF DET RIGESTE PRAIRIELAND

DET BEDSTE HVEDELAND

ER BLEVEN AABNET AF DEN NYE

Can. Pacific Jernbane

OG HVOR

160 ACRES FRIT LAND

(CA 600 MAAL)

ANVISES ANKOMMENDE NYBYGGERE AF REGJERINGEN.

1884.

LIVERPOOL :

PRINTED BY TURNER AND DUNNETT, 4, JAMES STREET

HØSTKVELD

Det er kveld og jeg vandrer i skogen,
og mørket seg senker så stilt.
Jeg hører suset fra fossen i Bogen,
og vinden den hvisker så mildt.

Slik går jeg i høstkveldens stillhet
og drømmer om lykke og fred.
Jeg drømmer om lykkespillet
hos ei jente bak åsen et sted.

Hun ligner en høstkveld som vandler
slik hun vandler i ungdommens vår.
Sin mening hun ofte forandrer,
lik skogstiem som jeg nu går.

I blandt kan hun bruse som fossen,
og fare så vilt avsted.
Så stanser hun på, liksom natten
som senker seg stille ned.

Og da kan hun hviske som vinden
om kjærlighet, lykke og tro,
til tårene triller på kinden,
og hun slumrer i høstnattens ro.

Ludde Søderlill.

FINSKE NAVN

Etter elgjakta i høst hadde Rudolf Bråten et innlegg i Glåmdalen om navnet Vatso på Varaldskogen. Han gjengen Bograngs tolkning: Geitmyra. Den er sikkert riktig, også andre spesialister på området tolker det slik.

Når det gjelder skrivemåten, bør en holde seg til formen Vatso, ganske enkelt fordi den best gjengir den lokale uttalen. Å bruke en moderne riksfinnisk skrivemåte virker bare forvirrende.

Dessverre har Økonomisk kartverk slike former i en del andreledd: suo for so, lampi for lamp, osv. Det er grunn til å advare mot denne skrivemåten. Bruk dem nedarvede uttalen, og skriv ordene slik de uttales.

F.Å.

Utgiver: Austmarka Historielag

Redaksjon: Finn Åberg
Inkognito terr. 7 B
Oslo 2
Tlf. 02/44 54 52

Ekspedisjon: Rolf Amundsen
Blåklokkevegen 16
2200 Kongsvinger
Tlf. 0667 18 240

Trykt i 150 eksemplarer.